

Mediació i resolució de conflictes en entorns penitenciaris

BUTLLETÍ DE DIFUSIÓ DE RECERQUES

INVESTIGACIÓ

Presentació

Les investigacions que presentem a continuació han rebut el suport econòmic del Centre d'Estudis Jurídica i Formació Especialitzada (CEJFE) a través de la convocatòria pública anual d'Ajuts a la Recerca.

En el resum de la primera de les recerques trobareu els resultats de l'estudi de la reincidència en el delictes d'infractors que han participat en un procés de mediació penal. També s'aporta una valoració del grau de satisfacció de les parts implicades en aquest procés (víctima i infractor) i s'ofereix un instrument que permet valorar de manera quantitativa aquest grau de satisfacció.

La segona investigació presenta els resultats de l'aplicació d'un programa de millora de les competències emocionals dels interns del Centre Penitenciari Ponent de Lleida, comparant els resultats obtinguts pel grup que participa en el programa amb els resultats d'un grup control de característiques similars. En concret el programa treballa la resolució assertiva dels conflictes i el control d'emocions negatives com l'ira, la tristesa o l'ansietat, entre d'altres.

Presentación

Las investigaciones que presentamos a continuación han recibido el apoyo económico del Centro de Estudios Jurídicos y Formación Especializada (CEJFE) a través de la convocatoria pública anual de Ayudas a la Investigación.

En la primera de las investigaciones se presentan los resultados del estudio de la reincidencia en el delito que se han obtenido de las personas que se han sometido a un proceso de mediación. También se ha obtenido una valoración del grado de satisfacción de las partes implicadas en una mediación penal (víctima e infractor) y se ofrece un instrumento valorativo que permite valorar de una manera cuantitativa este grado de satisfacción.

En la segunda se da a conocer un programa de mejora de las competencias emocionales de los internos del centro penitenciario de Ponent de Lleida, que les ha de permitir prevenir o resolver de forma satisfactoria sus conflictos de relaciones tanto dentro como fuera del centro.

En concreto se quiere conseguir con la aplicación de este programa la resolución asertiva de los conflictos y el control de las emociones negativas como la ira, la tristeza o la ansiedad, entre otras. El estudio presenta los resultados obtenidos en la aplicación del programa a un grupo de internos y utiliza un grupo control de la misma prisión y de similares características para observar las diferencias.



Mediació Penal i reincidència. El grau de satisfacció dels infractors i les víctimes.

(Autors: Miguel Angel Soria Verde; Ansel Guillamat i Rubio i Inma Armadans Tremolosa)

Introducció

La finalitat de la recerca es va concretar en tres grans àmbits:

1. Obtenir una comprovació empírica de l'impacte d'un procés de mediació sobre la reincidència posterior dels infractors amb l'objectiu de conèixer la incidència del Programa sobre la reducció de la criminalitat i el conflicte social.
2. Identificar aquells factors implicats en el procés de mediació que juguen un paper més rellevant tant en la reincidència de l'infractor com en el seu grau de satisfacció i en el de la víctima.
3. Crear un instrument valoratiu del grau de satisfacció de les parts implicades en una mediació penal (víctima i infractor). Aquest sistema d'avaluació hauria de permetre una mesura de la qualitat del procés de mediació desenvolupat dintre del Programa de Mediació.

Objectius

L'objectiu principal d'aquesta investigació és conèixer el grau de reincidència dels infractors i el nivell de satisfacció dels usuaris (autors i víctimes) del Programa de Mediació en la Jurisdicció Penal del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

Si ens centrem en els objectius més específics, amb l'anàlisi dels corresponents expedients judicials, del Programa de Mediació Penal i de l'aplicació del qüestionari elaborat per avaluar el grau de satisfacció, pretenem:

Determinar els efectes de la mediació penal sobre la reincidència dels infractors i les característiques de d'aquesta reincidència.

Establir els criteris de satisfacció per part de les víctimes i dels imputats respecte al procés de mediació seguit.

Conèixer els efectes del procés de mediació penal en el canvi motivacional de les parts implicades.

Elaborar un registre valoratiu i de tipus quantitatiu del grau de satisfacció de les parts implicades en la mediació.

Metodologia

Procediment

Dels expedients dels adults del Programa de Mediació i Reparació Penal es van treure les dades

Mediación penal y reincidencia. El grado de satisfacción de los infractores y las víctimas

(Autores: Miguel Angel Soria Verde; Ansel Guillamat i Rubio i Inma Armadans Tremolosa)

Introducción

La finalidad de la investigación implicaba tres grandes ámbitos:

1. Obtener una comprobación empírica del impacto de un proceso de mediación sobre la reincidencia posterior de los infractores, con el objetivo de conocer la incidencia del Programa sobre la reducción de la criminalidad y el conflicto social.
2. Identificar aquellos factores implicados en el proceso de mediación que juegan un papel más relevante tanto en la reincidencia del infractor como en el grado de satisfacción y en el de la víctima.
3. Crear un instrumento valorativo del grado de satisfacción de las partes implicadas en una mediación penal (víctima e infractor). Este sistema de evaluación debería permitir obtener una medida de la calidad del proceso de mediación llevado a cabo dentro del programa de mediación.

Objetivos

El objetivo principal de esta investigación es conocer el grado de reincidencia de los infractores y el nivel de satisfacción de los usuarios (autores y víctimas) del programa de mediación en la jurisdicción penal del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

Si nos centramos en los objetivos más específicos, con el análisis de los correspondientes expedientes judiciales y del programa de mediación penal y la aplicación del cuestionario elaborado para evaluar el grado de satisfacción pretendemos:

Determinar los efectos de la mediación penal sobre la reincidencia de los infractores y las características de esta reincidencia.

Establecer los criterios de satisfacción por parte de las víctimas y de los imputados respecto al proceso de mediación seguido.

Conocer los efectos del proceso de mediación penal en el cambio motivacional de las partes implicadas

Elaborar un registro valorativo que permita cuantificar el grado de satisfacción de las partes implicadas en la mediación.

Metodología

Procedimiento

De los expedientes de los adultos del Programa de Mediació i Reparació Penal se extrajeron los da-

referents als aspectes generals de la mediació, al mediador, a l'imputat, a les característiques del fet delictiu pel qual s'inicia el procés de mediació, a la víctima i al Programa pròpiament dit, en el període gener-2000-desembre 2005.

De la base de dades informatitzada de la Subdirecció General de Medi Obert i Mesures Penals Alternatives es van obtenir els antecedents de l'infractor, així com la reincidència posterior a la mediació efectuada.

Un cop analitzats els expedients judicials, i de forma aleatòria, es va seleccionar una mostra d'infractors i víctimes. A aquesta mostra se li va demanar de respondre un *qüestionari de satisfacció (CSM-P)* elaborat "ad hoc" després d'una doble etapa de validació i aplicació definitiva.

Selecció de la mostra.

De la població inicial de 888 expedients es va extreure posteriorment una subpoblació de 435 expedients que havien finalitzat el procés de mediació amb acord. Posteriorment es va crear una mostra de 213 subjectes a qui es va administrar el qüestionari de satisfacció sobre la mediació, 108 infractors i 105 víctimes. L'interval de confiança va ser de 1,98; la probabilitat del succés en el cas més desfavorable $p=0.5$; error assumit $d=0.05$.

Les variables independents de l'estudi han estat: els antecedents, les dades sociodemogràfiques, el motiu d'inici de la mediació, les característiques del fet delictiu, la relació víctima-imputat, l'estructura de la intervenció, el procés de mediació, el grau d'acord assolit, els tipus d'acords elaborats, i el motiu de la suspensió de la mediació (en cas que s'hagués suspès).

Les variables dependents han estat dues: la reincidència (retorn al sistema de justícia penal com a inculpat d'un nou delicte o falta amb posterioritat a la finalització del procés de mediació penal) i el grau de satisfacció (puntuació obtinguda en el qüestionari elaborat).

Resultats obtinguts

Els inculpatos que van participar en el Programa de Mediació són majoritàriament de sexe masculí (68.5%), amb una mitjana d'edat de 37 anys. El tipus de fet delictiu d'una major gravetat (delicte vers falta) apareix en el 53% dels casos i la majoria de delictes són contra les persones (71.2%) de forma molt superior als delictes contra la propietat. L'absència d'antecedents penals en els imputats apareix en el 79.3% dels casos, la mitjana del temps de latència des del delicte/falta fins a l'inici de la mediació es de 253 dies. L'edat de les víctimes oscil·la entre 3 i 89 anys

tos referents a los aspectos generales de la mediación: del mediador, del imputado, y de las características del hecho delictivo por el cual se inicia el proceso de mediación, los datos de la víctima y del programa propiamente dicho, en el período comprendido entre enero de 2000 y diciembre de 2005. De la base de datos informatizada de la Subdirección General de Medio Abierto y Medidas Penales Alternativas se obtuvieron los antecedentes del infractor así como la reincidencia posterior a la mediación efectuada.

Una vez analizados los expedientes judiciales, y de forma aleatoria, se seleccionó una muestra de infractores y víctimas. A esta muestra de personas se les pidió que respondieran un *cuestionario de satisfacción (CSM-P)* elaborado "ad hoc" después de una doble etapa de validación y aplicación definitiva. Selección de la muestra

De la población inicial de 888 expedientes se extrajo posteriormente una subpoblación de 435 expedientes que habían finalizado el proceso de mediación con acuerdo. Posteriormente se creó una muestra de 213 sujetos a quienes se les administró el cuestionario de satisfacción sobre la mediación: 108 infractores y 105 víctimas. El intervalo de confianza fue de 1,98, la probabilidad del suceso en el caso más desfavorable $p=0,5$, error asumido $d=0,05$.

Las variables independientes del estudio han sido: los antecedentes, los datos sociodemográficos, el motivo de inicio de la mediación, las características del hecho delictivo, la relación víctima-imputado, la estructura de intervención, el proceso de mediación, el grado de acuerdo asumido, los tipos de acuerdos elaborados, y el motivo de la suspensión de la mediación (en caso que se hubiera suspendido). Las variables dependientes han sido dos: la reincidencia (retorno al sistema de justicia penal como inculpatado de un nuevo delito con posterioridad a la finalización del proceso de mediación penal) y el grado de satisfacción (puntuación obtenida en el cuestionario elaborado).

Resultados obtenidos

Los inculpatos que participaron en el Programa de Mediación son mayoritariamente de sexo masculino (68,5%), con una media de edad de 37 años, el tipo de hecho delictivo de una mayor gravedad (delito versus falta) aparece en el 53% de los casos, la mayoría de los delitos son contra las personas (71,2%) de forma muy superior a los delitos contra la propiedad. La ausencia de antecedentes penales en los imputados se presenta en el 79,3% de los casos y la media de tiempo de latencia entre el hecho delictivo hasta el inicio de la mediación es de 253 días.

mostrant una dispersió d'edats elevada. Pel que fa al gènere, les víctimes són en un 49.6% dones. L'existència d'un coneixement previ entre la víctima i l'agressor es produeix en el 78.4% dels casos..

S'observa una major utilització de la mediació directa sobre la indirecta. Respecte al número d'entrevistes realitzades per dur a terme la mediació el 70.3% va necessitar d'una sola reunió. S'observa una participació molt escassa dels advocats de les parts en el procés de mediació. El motiu de suspensió del programa per incompareixença de l'imputat és del 19.6%, la finalització del programa amb acords és del 70.7%, el tipus d'acords assolits són de reparació psicològica (70.1%) i de caire econòmic només del 8.4%. Pel que fa a la reincidència no es va produir en el 74.7% dels casos fins el setembre de 2006 quan es va finalitzar el treball de camp. L'anàlisi comparatiu va mostrar que es produeixen més casos de reincidència quan es donen els següents condicionants: la durada del programa de mediació és més baixa, el sexe de l'infractor és masculí, els delictes són més greus i hi ha presència d'agreujants en el fet delictiu comès. La mitjana de satisfacció es va situar en 35.51 punts, sobre un total de 50, i amb una desviació estàndard de 11.25. El 84.1% de les víctimes i el 83.3% dels imputats recomanarien la participació en un programa de mediació. Finalment, entre les diverses variables estudiades, els acords que implicaven únicament reparació psicològica són els que es van relacionar amb un nivell de satisfacció més elevat.

Conflictos no, gracias! Programa de Educación Emocional en el Centro Penitenciario Ponent

Autors: Gemma Filella Guiu; Anna Soldevila Benet; Lluís Franco Verruga; Enric Cabello Cuenca; Aurora Morell Díaz

Introducció

Alguns autors, i de vegades els no coneixedors del tema, senyalen que no hi ha programes efectius per al tractament dels delinqüents. Contràriament, GENDREU i ROSS van trobar que hi havia molts programes que "funcionaven", entenent per funcionar el fet de contribuir a reduir considerablement els índexs de reincidència i de violència, i al mateix temps proporcionar als interns uns models conductuals que es tradueixen en una conducta general molt més estable i adaptada en l'àmbit familiar, acadèmic, formatiu i social.

La edad de las víctimas oscila entre los 3 y 89 años, con una dispersión de edades muy elevada. Por lo que se refiere al género de las víctimas el 49,6% eran mujeres. La víctima y el agresor se conocían en el 78,4% de los casos.

Se observa una mayor utilización de la mediación directa sobre la indirecta. Respecto al número de entrevistas realizadas para completar la mediación, el 70,3% se llevó a cabo con una sola reunión. Observamos una participación muy escasa de los abogados de las partes en el proceso de mediación. El motivo de suspensión del programa por incomparecencia del imputado es del 19,6%, la finalización del programa con acuerdos es del 70,7%, la tipología de acuerdos conseguidos son de reparación psicológica (70,1%), y de reparación económica solo del 8,4%.

Por lo que se refiere a la reincidencia no se produjo en un 74,7% de los casos hasta septiembre de 2006 cuando terminó el trabajo de campo.

El análisis comparativo demostró que se producen más casos de reincidencia cuando se dan los siguientes condicionantes: la duración del programa de mediación es más baja, el sexo del infractor es masculino; los delitos son más graves o hay presencia de agravantes en el hecho delictivo cometido.

La media de satisfacción se situó en 35,51 puntos sobre un total de 50, y con una desviación estándar de 11,25. El 84,1% de las víctimas y el 83,3% de los imputados recomendarían la participación en un programa de mediación.

Finalmente, entre las diversas variables estudiadas los acuerdos que implicaban únicamente reparación psicológica son los que se relacionaron con un nivel de satisfacción más elevado.

Conflictos no, gracias! Programa de Educación Emocional en el Centro Penitenciario Ponent

Autores: Gemma Filella Guiu; Anna Soldevila Benet; Lluís Franco Verruga; Enric Cabello Cuenca; Aurora Morell Díaz

Introducción

A diferencia de algunos autores y a veces de la opinión de los neófitos que señalan que no hay programas efectivos para el tratamiento de los delincuentes. Contrariamente Gendreu y Ross encontraron en sus estudios muchos programas que "funcionaban", entendiendo por funcionar el hecho de contribuir a reducir considerablemente la tasa de reincidencia y de violencia, al tiempo que facilitaban a los internos que habían recibido estos programas, unos modelos conductuales que se traducían en una conducta general en el ámbito familiar, acadé-

Els programes eficaços semblen ser aquells que inclouen tècniques adreçades a millorar les habilitats de raonament, l'empatia, l'avaluació de les conseqüències de la pròpia conducta envers els altres i un mateix, la reflexió abans de l'acció, les habilitats per a la resolució de problemes i també en moltes ocasions les pròpies habilitats socials poc desenvolupades.

A partir d'aquest plantejament teòric, i veient la dificultat de poder desenvolupar en la nostra investigació un programa que recollís totes aquestes consideracions, varem pensar a introduir-ne un de breu adreçat a treballar algun dels elements claus exposats: hem implementat un programa dirigit bàsicament al treball de la consciència emocional i la seva regulació.

Objectiu del programa, contingut i activitats

L'objectiu del programa és millorar les competències emocionals d'un grup d'interns del Centre Penitenciari Ponent de Lleida, per tal que puguin prevenir o resoldre, de forma satisfactòria, els seus conflictes tant a dins com a fora del centre. En concret, a través de l'Educació Emocional, entesa com l'eina per regular les emocions negatives (ira, tristesa, ansietat, etc.) es vol aconseguir una resolució assertiva dels conflictes.

El Programa d'Educació Emocional s'estructura en 3 blocs temàtics: consciència emocional (set activitats) regulació emocional (onze activitats) i habilitats comunicatives (una activitat).

En el primer bloc de continguts es desenvolupa la capacitat de prendre consciència de les emocions. La consciència emocional consisteix a descobrir les pròpies emocions (mitjançant l'autoobservació), les emocions i sentiments dels altres i com expressem o s'expressen les emocions a través del llenguatge verbal i no verbal. El segon bloc conté la regulació emocional i es refereix al control de les pròpies emocions. La regulació emocional podria definir-se com la capacitat de regular els impulsos i les emocions desagradables, de tolerar la frustració i de saber esperar les gratificacions. Entre les diferents estratègies de control emocional es proposa la relaxació i la reestructuració cognitiva –detectar errors de pensament o distorsions cognitives– com a tècniques a desenvolupar pel seu alt grau d'aplicabilitat individual i per l'augment del sentiment de control personal que impliquen. L'últim bloc desenvolupa les habilitats comunicatives. Es considera essencial el treball de la comunicació assertiva en la resolució de con-

mico, formativo y social mucho más estable y adaptada.

Los programas eficaces parecen ser aquellos que incluyen técnicas dirigidas a mejorar las habilidades de razonamiento, la empatía, la evaluación de las consecuencias de su conducta hacia los otros y hacia ellos mismos, la reflexión antes de actuar, las habilidades para la resolución de problemas y también en muchas ocasiones, las propias habilidades sociales poco desarrolladas.

Partiendo de este planteamiento teórico y viendo la dificultad de desarrollar en nuestra investigación un programa que recoja todas estas consideraciones, hemos pensado en introducir un breve programa dirigido a trabajar algunos de los elementos clave expuestos. Hemos implementado un programa dirigido básicamente al trabajo de la consciencia emocional y la regulación de esta.

Objetivo del programa, contenido y actividades

El objetivo del programa es mejorar las competencias emocionales de un grupo de internos del centro penitenciario de Ponent de Lleida, para que puedan prevenir y resolver, de forma satisfactoria, sus conflictos tanto dentro como fuera del centro. En concreto, a través de la educación emocional, entendida como herramienta para regular las emociones negativas (ira, tristeza, ansiedad, etc.) se quiere conseguir una resolución asertiva de los conflictos.

El programa de educación emocional se estructura en 3 bloques temáticos: consciencia emocional (7 actividades) regulació (11 actividades) y habilidades comunicativas (1 actividad).

En el primer bloque de contenidos se desarrolla la capacidad de tomar consciencia de las emociones. La consciencia emocional consiste en el conocimiento de las propias emociones (mediante la autoobservación) del reconocimiento de las emociones y sentimientos de los otros y de como expresamos o se expresan las emociones a través del lenguaje verbal i no verbal.

El segundo bloque contiene la regulación emocional y se refiere al control de las propias emociones. La regulación emocional podría definirse como la capacidad de regular los impulsos y las emociones desagradables, de tolerar la frustración y de saber esperar las gratificaciones. Entre las diferentes estrategias de control emocional se propone la relajación y la reestructuración cognitiva –detectar errores de pensamiento o distorsiones cognitivas– como técnicas a desarrollar por su alto grado de aplicabilidad individual y en consecuencia, el aumento del sentimiento de control personal que implican.

El último bloque desarrolla las habilidades comuni-

flictos, defugint dels estils agressiu i passiu. Les activitats s'han distribuït en funció dels 3 blocs temàtics proposats. Cada activitat consta dels següents apartats: descripció, objectius, procediment, recursos, temporització, orientacions i fitxa participant.

Quade 1. Bloc temàtic i títol de les activitats

CONSCIÈNCIA EMOCIONAL	REGULACIÓ EMOCIONAL	HABILITATS COMUNICATIVES
1. Què és emoció? 2. Emocions 3. Música i emocions 4. Vídeo-emoció 5. Experimento emocions 6. Sent amb mi 7. Endequina què sento	1. Què és la regulació emocional? 2. Com actuem? 3. Me'n recordo de... 4. Endequina qui són 5. No tots sentim el mateix 6. Respiram, ens relaxem i escoltem música 7. Temps fora: cap a la resolució de conflictes 8. Tu també ets responsable 9. La vida és com les bateries: pol positiu i pol negatiu 10. Reestructuració cognitiva 11. Resolució de problemes 12. Dilemes morals. Per què hem d'actuar correctament?	Assertiu? Què és?

Metodologia

El Programa es va implementar els mesos d'abril, maig i juny de 2007 desenvolupant diferents activitats. La metodologia utilitzada és molt diversa i es basa en diferents dinàmiques de grup; a manera d'exemple: pluja d'idees, philips 6/6, fotofòrum, videofòrum, dramatització, de la mateixa manera que audicions musicals, tècniques de relaxació, anàlisi de casos, exposicions orals o lliçons magistrals, entre d'altres. El Programa va acompanyat d'una sèrie de presentacions en powerpoint per facilitar l'explicació dels diferents continguts teòrics, organitzats per blocs temàtics.

El disseny de la investigació ha estat quasi experimental de dos grups amb pretest i postest:

Grup Experimental Pretest	Programa EE	Grup Experimental postest
Grup Control Pretest		Grup Control postest

Subjectes de la intervenció:

Selecció a l'atzar del grup control i del grup experimental entre els interns del mòdul 6 del Centre Penitenciari Ponent. Els interns que es troben al mòdul 6 són homes classificats en segon

cativas. Se considera essencial el treball de la comunicació asertiva en la resolució de conflictes, huyendo de los estilos agresivo y pasivo.

Las actividades se han distribuido en función de los 3 bloques temáticos propuestos. Cada actividad consta de los siguientes apartados: descripción, objetivos, procedimiento, recursos, temporización, orientaciones y ficha participante.

Cuadro 1. Bloque temático y título de las actividades

CONCIENCIA EMOCIONAL	REGULACIÓN EMOCIONAL	HABILIDADES COMUNICATIVAS
1. Que es emoción? 2. Emociones 3. Música y emociones 4. Vídeo-emoción 5. Experimento emociones 6. Siente conmigo 7. Adivina que siento	1. Qué es la regulación emocional? 2. Como actuamos? 3. Me acuerdo de... 4. Adivina quienes son 5. No todos sentimos lo mismo 6. Respiramos, nos relajamos y escuchamos música 7. Tiempo fuera hacia la resolución de conflictos 8. Tu también eres responsable 9. La vida es como las baterías: polo positivo y polo negativo 10. Reestructuración cognitiva 11. Resolución de problemas 12. Dilemas morales. Por qué hemos de actuar correctamente?	Asertivo? Qué significa?

Metodología

El programa se ha implementado los meses de abril, mayo y junio de 2007 desarrollando diferentes actividades. La metodología utilizada es muy diversa. Se base en diferentes dinámicas de grupo; a manera de ejemplo: lluvia de ideas; philips 6/6, fotoforum, dramatización, de la misma manera que audiciones musicales, técnicas de relajación, análisis de casos, exposiciones orales o lecciones magistrales, entre otras. El programa va acompañado de una serie de presentaciones en powerpoint para facilitar la explicación de los diferentes contenidos teóricos, organizados por bloques temáticos.

El diseño de la investigación ha sido cuasiexperimental de dos grupos con pretest y postest:

Grupo Experimental Pretest	programa EE	Grupo Experimental postest
Grupo Control Pretest		Grupo Control postest

Sujetos de la intervención:

Selección al azar del grupo control y el grupo experimental entre los internos del módulo 6 del centro

grau de tractament i es caracteritzen per manifestar conductes inadaptades a la normativa del centre de forma reiterativa. Alguns d'ells han estat ubicats al Departament Especial de Règim Tancat (DERT). Els delinqüents en general, i els del mòdul 6 del CP Ponent en particular, es caracteritzen per tenir poques relacions interpersonals positives, manca d'informació, dificultats per a l'obtenció d'èxits educatius i mala trajectòria laboral, elements que dificulten la seva inserció social.

Resultats i propostes

Per avaluar la nostra intervenció hem utilitzat quatre instruments:

1. Adaptació del Qüestionari de Desenvolupament Emocional –QDE- (GROP, 2006)
2. Cas pràctic: Plantejament d'una situació generadora d'emocions negatives.
3. Anàlisi de sancions durant els mesos de juny i juliol.
4. Qüestionari de valoració del curs per part dels alumnes que van participar en la investigació.

El curs es valora qualitativament com a molt positiu (tant per part dels alumnes com dels professionals que hem intervingut) però no hem tingut el temps necessari per valorar-ho a nivell quantitatiu, ja que 30 hores d'intervenció no són suficients per produir canvis significatius a nivell estadístic.

Podem concloure que l'aportació de coneixements teòrics, l'entrenament per modelatge i el mètode dialògic per a la reflexió es mostren com estratègies d'aprenentatge efectives per a la millora de les competències emocionals dels alumnes.

Es valora com a positiu el fet que les dues persones externes que implementaren el Programa comptessin amb la col·laboració d'un professor del Centre Penitenciari, la qual cosa permetia un feedback amb els interns més directe i també aportava informació sobre el sistema penitenciari. A més podia servir de referència als interns més enllà de les hores d'aplicació del programa.

Per avaluar els efectes del programa seria interessant, cara a futures intervencions, comptar amb la informació de funcionaris, monitors de tallers, educadors i companys de mòdul per veure si els efectes del programa es mantenen.

Els resultats quant a sancions, tant del grup experimental com del grup control, no indiquen cap augment significatiu de fets sancionables per conductes violentes. En el grup control no s'ha donat cap incident per conductes violentes.

penitenciari Ponent. Los internos que se encuentran en el módulo 6 son hombres clasificados en segundo grado de tratamiento y se caracterizan por manifestar conductas inadaptadas a la normativa del centro de forma reiterada. Algunos de ellos han estado ubicados en el Departamento Especial de Régimen Cerrado (DERT). Los delincuentes en general, y los del módulo 6 del CP Ponent en particular, se caracterizan por disponer de pocas relaciones interpersonales positivas, falta de información, dificultades para la obtención de éxitos educativos y mala trayectoria laboral, elementos que dificultan su inserción social.

Resultados y propuestas

Para evaluar nuestra intervención hemos utilizado cuatro instrumentos:

1. Adaptación del Cuestionario de Desarrollo Emocional –QDE- (GROP, 2006)
2. Caso práctico: planteamiento de una situación generadora de emociones negativas.
3. Análisis de sanciones durante los meses de junio y julio.
4. Cuestionario de valoración del curso por parte de los alumnos que participaron en la investigación.

El curso se valora cualitativamente muy positivo (tanto por parte de los alumnos como de los profesionales que han intervenido) pero no hemos tenido el tiempo necesario para valorar-lo a nivel cuantitativo, ya que 30 horas de intervención no son suficientes para permitir cambios significativos a nivel estadístico.

Podemos concluir que la aportación de conocimientos teóricos, el entrenamiento por modelaje y el método dialógico para la reflexión se muestran como estrategias de aprendizaje efectivas para la mejora de las competencias emocionales de los alumnos. Se valora como positivo el hecho que las dos personas externas que implementaron el programa contaran con la colaboración de un profesor del centro penitenciario. Permitía un feedback con los internos más directo y también aportaba información sobre el sistema penitenciario. Además podía servir de referencia a los internos más allá de las horas de aplicación del programa.

Para evaluar los efectos del programa sería interesante, de cara a futuras intervenciones, contar con la información de funcionarios, monitores de talleres, educadores, y compañeros de módulo para ver si los efectos del programa se mantienen.

Los resultados en cuanto a las sanciones, tanto en el grupo experimental como en el grupo de control no indican ningún aumento significativo de hechos sancionables por conductas violentas. En el grupo de control no se ha dado ningún incidente por con-

tes i en el grup experimental s'ha detectat un fet puntual que no és significatiu i pot ser fàcilment atribuïble a l'efecte de l'atzar.

Per obtenir resultats fiables s'hauria de fer una investigació amb una mostra més àmplia i més llarga en el temps. De totes formes, sí que disposem d'informació qualitativa que demostra que el programa ha estat força positiu i pensem que seria convenient implementar aquest o altres programes d'educació emocional als centres penitenciaris.

ductas violenta y en el grupo experimental de ha detectado un hecho puntual que no es significativo y puede ser fácilmente atribuible al azar.

Para obtener resultados fiables se debería realizar una investigación con una muestra más amplia y más larga en período de tiempo. De todas formas, si que disponemos de información cualitativa que demuestra que el programa ha sido muy positivo. Pensamos que sería conveniente implementar este o otros programas de educación emocional en los centros penitenciarios.

Butlletins. Invesbreu publicats

- 1 *Immigrants i criminalitat a Europa. Els exemples d'Alemanya i Espanya.* Gener 1995
- 2 *La preso pública de Barcelona durant l'etapa isabelina / La casa de correcció de Barcelona (1836-1856).* Gener 1998.
- 3 *El cost de la justícia penal. Privació de llibertat i alternatives.* Febrer 1998.
- 4 *El nen abusat sexualment com a testimoni / Els delictes contra la llibertat sexual relacionats amb menors.* Març 1998.
- 5 *Intel·ligència i personalitat en el procés rehabilitador del delinqüent.* Maig 1998.
- 6 *Salut i presó.* Octubre 1998.
- 7 *La premsa envers la violència juvenil i la presó.* Novembre 1998.
- 8 *El tractament dels agressors sexuals.* Febrer 1999.
- 9 *La victimització a Catalunya l'any 1996.* Abril 1999.
- 10 *Programes aplicats de psicologia comunitària amb personal penitenciari.* Juny 1999.
- 11 *Justícia juvenil: inserció laboral i mesures en medi obert.* Octubre 1999.
- 12 *Reincidència i delinqüència juvenil.* Novembre 1999.
- 13 *Violència domèstica.* Desembre 1999.
- 14 *L'estat de l'adopció a Catalunya (1998-1999).*
- 15 *Maltractaments infantils a Catalunya.* Juny 2000
- 16 *Presó i dones. La incidència dels programes motivacionals en la conducta social. Un estudi evolutiu (1988-2000) a la presó de dones de Barcelona.* Setembre 2000
- 17 *Avaluació d'un programa de tractament per a joves violents.* Novembre 2000
- 18 *Avaluació de l'efectivitat dels programes de tractament amb delinqüents a Europa.* Gener 2001
- 19 *La victimització a Catalunya l'any 1999.* Maig 2001
- 20 *L'arrest de cap de setmana a Catalunya (1996-2000)*
- 21 *Addictes a les drogues i reincidència en el delicte*
- 22 *Maltractaments físics greus a nadons i menors de quatre anys ingressats en centres d'acolliment*
- 23 *Intervenció institucional. Elements per a l'anàlisi en menors infractors o en risc*
- 24 *Els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA)*
- 25 *La medicació penal*
- 26 *La reincidència*
- 27 *Família i conducta antisocial*
- 28 *Presentació de dues recerques de l'àmbit penitenciari*
- 29 *Intervenció en centres de justícia juvenil*
- 30 *La Classificació inicial en règim obert dels condemnats a presó*
- 31 *La reincidència en les penes alternatives a la presó a Catalunya*
- 32 *L'assistència religiosa i la llibertat de culte a les presons de Catalunya*
- 33 *Bullying - Violència de gènere Elements per a l'anàlisi*
- 34 *Violència dels joves a la família*
- 35 *Infractors i conducta violenta*
- 36 *Drogues i tractament penitenciari*
- 37 *Perfil professional del jutge de primera instància i instrucció de Catalunya*
- 38 *Violència de gènere i justícia*
- 39 *Delictes sexuals i reincidència*
- 40 *Intervenció amb infractors juvenils*

Edició i producció: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada
Ausiàs March, 40
Tel. 93 207 31 14
Fax 93 207 67 47
cejfe.dj@gencat.net

Tiratge: 2.000 exemplars

ISSN: 1138-5014
Dip. legal: B-1482-1998